

Eğitim Uygulama Okulu Eğitim Programı

AÇIKLAMALAR

TÜRK MİLLÎ EĞİTİMİNİN AMAÇLARI

I. Genel Amaçlar:

Madde 2. Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini,

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

II. Özel Amaçlar:

Madde 3. Türk eğitim ve öğretim sistemi, bu genel amaçları gerçekleştirecek şekilde düzenlenir ve çeşitli derece ve türdeki eğitim kurumlarının özel amaçları, genel amaçları ve aşağıda sıralanan temel ilkelere uygun olarak tespit edilir.

ÖZEL EĞİTİM

Çeşitli nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren birey, özel eğitim gerektiren bireydir.

Özel eğitim; bu bireylerin eğitim ve sosyal gereksinimlerini karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların bireysel yeterliliklerine dayalı, gelişim özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir.

ÖZEL EĞİTİM KURUMLARININ AMAÇLARI

Özel eğitim kurumlarının amaçları, Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda, özel eğitim gerektiren bireyin;

1. Toplum içindeki rollerini gerçekleştirebilen, başkaları ile iyi ilişkiler kurabilen, iş birliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen, üretici ve mutlu bir vatandaş olarak yetişmelerini,
2. Kendi kendine yeterli bir duruma gelmeleri için temel yaşam becerilerini geliştirmelerini,
3. Uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç gereç kullanarak ilgileri, gereksinimleri, yetenekleri ve yeterlilikleri doğrultusunda, üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve yaşama hazırlanmalarını,

amaçlar.

ÖZEL EĞİTİMİN İLKELERİ

Türk Millî Eğitiminin genel amaçları doğrultusunda özel eğitimin temel ilkeleri şunlardır:

1. Özel eğitim gerektiren tüm bireyler; ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.
2. Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimine erken yaşta başlanması esastır.
3. Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireyi, sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan plânlanır ve yürütülür.
4. Özel eğitim gerektiren bireyin eğitim performansları dikkate alınarak; amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.
5. Özel eğitim gerektiren bireyin, her tür ve kademedeki eğitimlerini kesintisiz sürdürebilmeleri için her türlü rehabilitasyonlarını sağlayacak kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.
6. Özel eğitim gerektiren birey için, bireysel eğitim plâni hazırlanır ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanır.
7. Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif katılmaları ve eğitimleri sağlanır.
8. Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, özel eğitim gerektiren bireye yönelik etkinlik gösteren sivil toplum örgütlerinin görüşlerine önem verilir.
9. Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireyin toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde plânlanır.

AĞIR DÜZEYDE ZİHİNSEL ÖĞRENME YETERSİZLİĞİ

(ÖĞRETİLEBİLİR DÜZEY)

OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

Zihinsel öğrenme yetersizliği, MEB. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre; zihinsel gelişim yetersizliğinden dolayı, bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde hafif/orta/ağır düzeyde etkilenmesi durumudur.

Ağır düzeyde zihinsel öğrenme yetersizliği; bireyin ciddi biçimde konuşma ve dil gelişimi güçlüğü, sosyal, duygusal veya davranış problemleri ile temel öz bakım becerilerini öğrenmesinde ortaya çıkan

gecikme durumudur. Öğretilebilir düzeydeki bireylerin gelişim özellikleri, diğer bireylerden anlamlı derecede farklılıklar gösterdiğinden genellikle okul öncesi dönemde fark edilir ve tanılırlar.

Bu çocuklar, bağımsız yaşam becerilerini öğrenebilirler. Ancak akademik becerileri öğrenmede güçlük çekerler.

Öğrenme olayı temelde zihinsel yeteneklere bağlı bir süreç olmakla beraber, bu yeteneklere paralel ya da zamanla kazanılan dikkat ve hatırlama yetenekleri de öğrenmede önemli rol oynamaktadır. Zihinsel öğrenme yetersizliği olan çocukların dikkati dağınıktır. Kısa süreli bellekteki bilgileri, uzun süreli belleğe aktarmada problemleri vardır. Ancak uzun süreli bellekte problemleri yoktur. Tam olarak öğrendikleri bilgiyi uzun süre unutmazlar. Zihinsel öğrenme yetersizliği olan çocukların kısa süreli bellekteki problemlerinin kaynağında, uygun öğrenme ya da transfer yöntemlerini kullanmada gösterdikleri yetersizlikler yer almaktadır.

Öğretilebilir düzeydeki bireylerin dil ve konuşma gelişimlerinde gecikme, ilk basamaklarda takılma, basmakalıp konuşma, ekleme bozukluğu, ses bozukluğu, kekemelik yaygın şekilde görülmektedir.

Ağır düzeyde öğrenme yetersizliği (öğretilebilir) olan çocukların dikkat, bellekte tutma, hatırlama vb. öğrenme süreçlerinde eksiklikleri bulunmasına rağmen onlara uygun öğretim yöntemlerinin seçilmesi, eğitim ortamlarının hazırlanması, pekiştiricilerin kullanılması, güvenlerinin artırılması gibi öğelerin önemle üzerinde durulmalı ve başarabilecekleri düzeye ulaştırılmaları yolunda çalışmalar yapılmalıdır.

PROGRAMIN ÖZELLİKLERİ

Bu program, eğitim uygulama okullarında eğitim gören ilköğretim çağındaki ağır düzeyde öğrenme yetersizliği olan çocukların gelişim alanlarına ait özellikler dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Programda, bağımsız yaşam becerileri ile temel akademik becerilere yer verilmiştir.

Disiplin alanlarındaki konuların seçimi ve ünitelerin düzenlenmesinde; öğretilebilir düzeydeki çocukların gereksinimlerinin karşılanması, yeteneklerinin geliştirilmesi, bağımsız yaşayabilmesi, yaşadığı toplumla kaynaşması ve toplum tarafından kabul görmesi esas alınmıştır.

Zihinsel öğrenme yetersizliği olan bireylerin zihinsel, sosyal, bedensel ve devinimsel özellikleri ile bireysel farklılıklarından dolayı programda yer alan amaç ve davranışlarda sınıf ve yaş gruplamasına gidilmemiştir. Hazırlanan bu program esas alınarak çevresel faktörler, çocukların özellikleri ve gereksinimleri doğrultusunda programa yeni konu, amaç ve davranışlar eklenebilir.

Zihinsel öğrenme yetersizliği olan çocukların farklı özelliklere sahip olmaları nedeniyle eğitsel gereksinimlerinin karşılanabilmesi için hazırlanan bu eğitim programı esas alınarak her çocuk için bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMI

Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) çocuğun performans düzeyi dikkate alınarak hazırlanan öğretim materyalidir. BEP geliştirmenin öğeleri; çocukla ilgili bilginin toplanması ve karar verme, performans düzeyinin belirlenmesi, öncelikli gereksinimlerinin belirlenmesi, performans düzeyine göre öğretim plânlarının hazırlanması ve öğretimin değerlendirilmesi aşamalarından oluşmaktadır.

1. Bilgi Toplama ve Karar Verme

Çocuğun gereksinimi, bir diğer deyişle neler öğretilene karar vermek, "bireyselleştirilmiş eğitim programı" hazırlamanın ilk basamağıdır. Çocuk, BEP geliştirme birimi tarafından bilgi toplama amacıyla değerlendirmeye alınır. Sınıfta bulunan bütün çocuklar değerlendirildikten sonra, toplanan bilgiler doğrultusunda belirlenen disiplin alanlarında öğretim yılı boyunca sınıfta işlenecek ünitelere ve konulara karar verilir. Daha sonra bu ünite ve konularla ilgili kaba değerlendirme yapılarak alt konular belirlenir. Alt konular belirlendikten sonra ayrıntılı değerlendirmeye gidilir.

2. Performans Düzeyi Belirleme ve Değerlendirme

Performans düzeyinin belirlenmesinde, ölçüt bağımlı ölçü aracı ve gözlem formu kullanılır. Bu ölçü araçları aynı zamanda değerlendirmede de kullanılır.

a. Ölçüt bağımlı ölçü aracı hazırlama

Ölçüt bağımlı ölçü aracı hazırlamanın ilk aşaması, öğretimi yapılacak konuların analizinin yapılmasıdır. Analizi yapılan konunun ölçüt bağımlı ölçü aracı hazırlanır. Ölçüt bağımlı ölçü aracının uygulamasında, önce öğretimi yapılacak konuya ilişkin ön koşul davranışların çocuk tarafından kazanılıp kazanılmadığının belirlenmesi gerekir. Eğer çocuk bu ön koşul davranışları kazanmışsa performans alımına geçilir. Kazanmamışsa öncelikle bu

ön koşul davranışlar kazandırılır ve daha sonra performans alımına geçilir. Örneğin; "Beslenme Bilgisi" dersinde yer alan "kaşıkla yemek yeme" amacının performans alımından önce bu becerinin ön koşul davranışlarının kazanılıp kazanılmadığına bakılır. Bunun için çocuğun yemek yediği elini, baş parmağını, işaret parmağını, orta parmağını, ağzını, yiyeceği, kaşığı, kaşığın sapını göstermesi istenir. Çocuk bu ön koşul davranışları kazanmışsa becerinin performans alımına geçilir.

Beceri ve kavramla ilgili konuların analizleri ve bunların dışında kalan diğer konuların analizleri, birbirinden farklı biçimde yapılır.

Beceri analizi, bir beceriyi alt basamaklarına ayırma işidir. Beceri analizi yapılırken alt basamakların belirlenmesinde farklı yollar izlenebilir. Bunlar; ele alınan becerinin doğrudan gerçekleştirilmesi, bellekten analiz edilmesi, bir başkasının gözlenmesi ve uzmana danışılmasıdır. Bu yollardan herhangi biri tercih edilerek o beceriyle ilgili basamaklar sıralanmalıdır. Ancak, bellekten sıralama, basamak atlama olasılığı nedeniyle fazlaca tercih edilmemelidir. Beceri analizi, ileri ve tersine zincirlemeye göre yapılabilmektedir. İleri zincirlemede analizi yapılan becerinin basamakları önce yapılandan sonra yapılan doğru; tersine zincirlemede ise analizi yapılan becerilerin basamakları, son yapılandan önce yapılan doğru sıralanmaktadır.

Beceri analizi, basamakları uygun bir sırada ifade etmektir. Öğretmen için beceri analizi oldukça önemlidir. Çünkü beceri analizi öğretimi kolaylaştırır ve her bir basamaktaki ilerlemenin açık bir şekilde görülmesini sağlar.

Programda yer alan beceriye yönelik amaçların işlem basamakları (temel becerileri), daha küçük alt basamaklara ayrılabilir. Örneğin "Toplumsal Uyum Becerileri" dersinde yer alan "Ankesörlü telefon kullanır." amacının işlem basamakları;

1. Ahizeyi tutar.
2. Ahizeyi kulağına götürür.
3. Kartı alır.
4. Kartı yerleştirir.

5. Sinyali duyunca numarayı tuşlara basarak arar.
6. Aradığı kişi ile konuşmasını yapar.
7. Konuşması bitince kartı alır.

şeklindedir.

Bu işlem basamaklarının her biri daha küçük alt basamaklara ayrılarak beceri analizi daha ayrıntılı hâle getirilebilir.

Örneğin aynı amaç:

1. Ahizeyi tutar.
  - a) Elini ahizeye uzatır.
  - b) Ahizenin orta kısmını baş ve diğer parmaklarının arasında kalacak şekilde tutar.
2. Ahizeyi kulağına götürür.
  - a) Ahizeyi kaldırarak yerinden çıkarır.
  - b) Ahizenin kordonlu kısmı aşağıya, diğer kısmı kulağına gelecek şekilde tutar
3. Kartı alır.
  - a) Kartı cebinden çıkarır.
  - b) Kartı, ok işareti telefona gelecek şekilde baş ve diğer parmaklarının arasında tutar.
4. Kartı yerleştirir.
  - a) Kartın ucunu kart bölümüne sokar.
  - b) Kart tamamen girene kadar iter.
5. Sinyali duyunca numarayı tuşlara basarak arar.
  - a) Çevir sinyali gelene kadar bekler.
  - b) Sinyali duyunca numaraya bakarak sırayla telefonun tuşlarına basar.
6. Aradığı kişiyle konuşmasını yapar.
  - a) Aradığı numara yanıt verene kadar bekler.

- b) Karşı taraf yanıt verince kendini tanıtır.
- c) Karşı tarafla konuşmasını yapar.
- ç) Konuşma bitince ahizeyi kordonlu kısmı aşağıya, diğer kısmı yukarı gelecek şekilde yerine yerleştirir.
7. Konuşması bitince kartı alır.
- a) Kartı baş ve diğer parmaklarının arasında tutar.
- b) Kartı çeker.

biçiminde basamaklandırılabilir.

Kavram analizi, bir kavramın ilişkili ve ilişkisiz niteliklerinin belirlenmesi işidir. Kavramın ilişkili nitelikleri, kavramı tanımlar ve onun benzer örneklerini oluşturur. İlişkisiz nitelikleri ise kavramı tanımlamayan ancak kavramın yapısında var olan niteliklerdir. Örneğin, "üçgen" kavramı için tek ilişkili nitelik, onun şeklinin üçgen olmasıdır. Üçgen şeklinde olan nesnenin rengi, büyüklüğü, malzemesi gibi nitelikler ise ilişkisiz niteliklerdir. Analizi yapılacak kavramın ilişkili ve ilişkisiz nitelikleri bu şekilde belirlendikten sonra ilişkisiz nitelikler, kolaydan zora doğru sıraya konur. Yani nesnenin rengi, büyüklüğü ve malzemesi sırayla değiştirilir. Çünkü ilişkisiz nitelikleri zorlaştıkça kavramın öğrenilmesi de zorlaşmaktadır. Aynı büyüklükte, aynı renkte ve aynı malzemeden nesnelere arasından üçgen olanı göstermek; farklı renkte, farklı büyüklükte ve farklı malzemeden olan nesnelere arasından üçgen olanı göstermek daha kolaydır.

Beceri ve kavramın dışında kalan diğer konuların analizinde, ele alınan konuyla ilgili kaynak taraması yapılarak konunun ana basamakları belirlenir. Bu belirlenen ana basamaklar kendi içerisinde kolaydan zora doğru sıraya konur. Örneğin "İletişim" ünitesinin analizi;

İLETİŞİM

I. İletişimin Anlamı

Duygu, düşünce ve bilgilerin başkalarına aktarılması.

II. İletişim Araçları

A. Adları

1. Telefon
2. Televizyon
3. Mektup
4. Radyo
5. Gazete

B.İşlevleri

1. Telefonun işlevi

- a. Birbirinden uzakta bulunan kişilerin sesli olarak haberleşmelerini sağlar.
- b. Yangın, hastalık, kaza vb. acil durumları ilgili yerlere bildirmeyi sağlar.

2. Televizyonun işlevi

- a. Yurdumuzdaki ve dünyadaki haberleri hem sesli hem de görüntülü olarak insanlara ulaştırmayı sağlar.
- b. Müzik, spor vb. programlarla insanların iyi vakit geçirmelerini sağlar.

3. Mektubun işlevi

- a. Birbirinden uzakta bulunan kişilerin yazılı olarak haberleşmelerini sağlar.

4. Radyonun işlevi

- a. Yurdumuzdaki ve dünyadaki haberleri sesli olarak insanlara ulaştırmayı sağlar.
- b. Müzik, spor vb. programlarla insanların iyi vakit geçirmelerini sağlar.

5. Gazetenin işlevi

- a. Yurdumuzdaki ve dünyadaki haberleri yazılı olarak insanlara ulaştırmayı sağlar.

III. İletişim Yerleri

A. Adları

1. Postahane
2. Telefon kabini

B. Yapılan İşler

1. Postahane yapılan işler

- a. Mektup gönderme
- b. Jeton, telefon kartı alma
- c. Pul alma
- ç. Telefon görüşmesi yapma
- d. Telefon faturasını yatırma
- e. Para gönderme ve alma
- f. Paket gönderme ve alma

2. Telefon kabininde yapılan işler

- a. Telefon görüşmesi yapma

IV. İletişimi Sağlayan Görevliler

A. Adları

1. Postacı
2. Postahane memuru
3. Muhabir
4. Kameraman
5. Sunucu

B. Yaptıkları İşler

1. Postacının yaptığı iş
  - a. Mektup dağıtmak
2. Postahane memurunun yaptığı iş
  - a. Pul, jeton ve telefon kartı satmak

b. Mektupların yerlerine ulaşması için gerekli işlemleri yapmak

c. Fatura ödemelerini yapmak

ç. Para gönderme ve alma işlemlerini yapmak

d. Paket gönderme ve alma işlemlerini yapmak

3. Muhabirin yaptığı iş

a. Haber toplamak

b. Haberleri yazmak

4. Kameramanın yaptığı iş

a. Haberlerle ilgili görüntüleri filme almak

5. Sunucunun yaptığı iş

a. Haberleri sunmak

Beceri, kavram ve konu analizleri yapıldıktan sonra ölçüt bağımlı ölçü araçları hazırlanmasına başlanabilir. Ölçüt bağımlı ölçü araçları "bildirimler", "ölçüt" ve "sorular" olmak üzere üç bölümden oluşur.

Beceriyle ilgili ölçüt bağımlı ölçü aracı hazırlanırken analizi yapılan becerinin her basamağı ölçü aracının bildirimler bölümünü oluşturur. Kavramla ilgili ölçüt bağımlı ölçü aracı hazırlanırken analizi yapılan kavramın basamakları, bildirimler şekline dönüştürülür. Aynı şekilde, kavram ve beceri dışındaki diğer konularla ilgili ölçüt bağımlı ölçü aracı hazırlanırken de analizi yapılan konunun alt basamakları, bildirimler şekline dönüştürülür.

Bildirimler oluşturulduktan sonra, ölçü aracının ölçütü belirlenir. Ölçüt, bildirim hangi düzeyde gerçekleştirileceğinin beklendiğini belirler.

Son aşama ise soruların hazırlanmasıdır. Bu aşamada, bildirimlerin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini belirlemeye yönelik sorulara yer verilir. Beceriyle ilgili ölçüt bağımlı ölçü aracındaki sorular bölümünde; "bağımsız (B)", "sözel ipucu (Sİ)", "model olma (MO)" ve "fiziksel yardım (FY)" ifadeleri yer alır. Ayrıca beceriyle ilgili ölçüt bağımlı ölçü aracında yönergelerin yer aldığı sütuna da yer verilir. Kavramla ilgili ölçüt bağımlı ölçü aracındaki sorular bölümünde ise bildirim uygun, ölçütü karşılayıcı sorular bulunur.

Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracının Uygulanmasında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Bir ölçüt bağımlı ölçü aracının, çocuğun performans düzeyini gerçek olarak saptayabilmesi için her bildirimle ilgili olarak kullanılan araç çeşitlerinin birbirinden farklı olmasına özen gösterilmelidir. Beceri, kavram ya da ünite performans düzeyi alınırken eğer yazılı bir ölçü aracı kullanılmıyorsa çocuğun performans düzeyinin bire bir ortamda belirlenmesi gerekir. Bunun nedeni, çocuğun sınıfta bulunan diğer çocukları model alarak tepkide bulunmasını önlemektir. Bire bir ortam, çocuğun olumsuz davranışlar göstermesine engel olmak için kimseyi göremeyeceği ve dikkat dağıtıcı öğelerden arındırılmış bir şekilde, sınıftan bir paravanla ayrılmış bölme olabileceği gibi, ayrı bir oda şeklinde de plânlanabilir.

Performans alımına başlamadan önce, çocuğa hangi konu üzerinde çalışılacağı genel olarak açıklanmalıdır (renkle ilgili bir çalışma, vücudumuzla ilgili bir çalışma vb.). Çalışma sırasında, çocuğun uyması gereken kurallar söylenmeli, gerektiğinde bu kuralların dramatize edilmesi istenmeli, çalışma sonunda ne yapacağı açıklanmalıdır. Çalışma sırasında tepkisini nasıl göstereceği anlatılmalı ve gerekirse canlandırma yoluyla gösterilmelidir. Bu kurallara uyduğu takdirde, "... kazanacaksın." diyerek verilecek pekiştirecin ne olduğu söylenmelidir. Küçük çocuklara pekiştireç gösterilmeli ve ortamdan kaldırılmalıdır.

Performans alımında kullanılacak araçlar, çoğunlukla öğretmenin kullandığı eli tarafında, masanın yanındaki daha alçak bir masada, sehpa ya da kutu içinde, bildirim sıralarına uygun olarak yerleştirilmiş olmalıdır. Çalışmaya başlamadan önce, araçlar çocuğa gösterilmeli ve incelemesine fırsat verilmelidir.

Hazırlık aşamasında, çocukların tepkilerini işaretlemek üzere, üzerinde sorular, soru örnekleri, çocuğun adı, tepkilerin işaretleneceği sütunlar ve sonuç sütununun olduğu bir kayıt çizelgesi hazırlanmalıdır. Bu kayıt çizelgesi, çocuğun dikkatini dağıtmayacağı düşünülüyorsa, öğretmenin kullandığı eli tarafında masanın köşesine yapıştırılmalıdır. Çalışmaya başlamadan önce, bu kayıt çizelgesinin ne için kullanıldığı açıklanmalıdır. Eğer çocuğun dikkatini dağıtacağı düşünülüyorsa, kayıt çizelgesi, öğretmenin kucağında ya da masanın, öğretmenin kullandığı eli tarafındaki yan yüzünde bulundurulabilir.

Performans alımı sırasında öğretmen, çocuğun, masaya koyduğu araçlara teker teker bakmasını sağlamak ve rastlantısal tepkileri önlemek için, soru yönergesini vermeden önce, çocuğa ellerini masadan indirmesi gerektiğini söyler. Eğer çocuk soru sorulduktan sonra, birkaç saniye içerisinde tepki göstermemişse öğretmen, tekrar araçları inceleterek soru yönergesini yinelemelidir. Eğer çocuk yine tepki göstermezse, bu tepkisizlik yanlış olarak kaydedilir. Soru sorulduktan sonra çocuk önce doğru, sonra hemen yanlış cevap vermişse ya da bunun tam tersini yapmışsa öğretmen hiçbir şey

söylemeden masadaki araçları toplamalı, çocuğun oturuşunu tekrar düzenlemeli ve araçları dizip tekrar bakmasını sağlayarak soru yönergesini tekrarlamalıdır.

Performans alımı süresince, çocuğun tüm tepkilerine öğretmenin tepkisiz kalması gerekir. Ancak çocuk, çalışma süresince uygun oturduğu, gösterilen araçlara baktığı, araçları dizmeye ve toplamaya yardım ettiği için pekiştirilmelidir.

Bazı ölçüt bağımlı ölçü araçlarında, özellikle söyleme düzeyiyle ilgili bildirimler, ondan önce gelen bildirimler için ipucu niteliği taşıdığından, söylemeyle ilgili bildirimler, göstermeyle ilgili bildirimlerden önce olacak şekilde sorulur.

Çalışma tamamlandığında, çocuğa, çalışma sırasında uyduğu kurallar betimlenerek teşekkür edilmeli ve eğer bir pekiştireç verileceği söylendiyse verilmelidir.

Tüm performans alımı süresince öğretmenin soru yönergelerini tutarlı bir şekilde kullanması gerekir. Araçlara baktırırken ve soru yönergesini verirken kullandığı ses tonu, çocuğu pekiştirirken kullandığı ses tonundan ayırt edilmelidir. Öğretmen çalışmayı mümkün olduğunca zevkli hâle getirmek için dinamik olmalı, her an gözleriyle çocuğun gözlerini kontrol etmelidir.

Beceri ile İlgili Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı: Beceride performans düzeyini belirlemenin amacı, çocuğun becerinin her bir basamağını bağımsız olarak gerçekleştirip gerçekleştirmediğini ya da hangi ipucu verildiğinde gerçekleştirdiğini belirlemektir. Beceride performans düzeyi belirlenirken öncelikle uygulamanın yapılacağı ortam düzenlenir. Bunun için performans alımı sırasında ortam, çocukla bire bir çalışılabilecek şekilde düzenlenmelidir. Öğretmen gerektiğinde model olabilmek için performans alımı sırasında çocuğun yanında durmalıdır ve öğretmenin önünde de aynı araç seti bulunmalıdır.

Daha sonra çocuğa beceriyle ilgili ana yönerge verilir. Çocuğun bağımsız olarak gerçekleştirdiği basamaklar, ölçüt bağımlı ölçü aracında, ilgili basamağın karşısına, "bağımsız" olarak kaydedilir. Çocuk bir beceri basamağını bağımsız olarak yapamaz ya da hatalı yaparsa durdurulur ve o beceri basamağıyla ilgili sözel ipucu verilir. Çocuk sözel ipucu verildiğinde beceri basamağını gerçekleştirirse ölçüt bağımlı ölçü aracında, ilgili basamağın karşısına, "sözel ipucu" olarak kaydedilir. Çocuk, sözel ipucu verildiğinde de beceri basamağını gerçekleştiremezse öğretmen o beceri basamağını kendi önündeki materyallerle açıklayarak yapar ve çocuktan da yapmasını ister. Çocuk, öğretmen tarafından beceri basamağı açıklanarak gösterildiğinde, beceri basamağını gerçekleştirirse ölçüt bağımlı ölçü aracında, ilgili basamağın karşısına, "model olma" olarak kaydedilir. Çocuk, öğretmen tarafından model olduğunda da beceri basamağını gerçekleştiremezse ölçüt bağımlı ölçü aracında ilgili basamağın karşısına "fiziksel yardım" olarak kaydedilir. Fiziksel yardım sütununun işaretlendiği basamak, daha sonraki beceri basamaklarının ön koşulu niteliğindeyse performans alımı durdurulur ancak fiziksel yardımın işaretlendiği basamak, daha sonraki beceri basamaklarının ön koşulu

niteliğinde değilse bu basamak öğretmen tarafından yapılır. Çocuğun daha sonraki basamakları bağımsız olarak gerçekleştirmesine olanak sağlamak amacıyla "Devam et." denerek birkaç saniye beklenir. Eğer çocuk bu beceri basamağını yapamazsa ya da hatalı yaparsa buraya kadar açıklandığı şekilde ipuçları kullanılarak performans düzeyinin belirlenmesine devam edilir.

KÂĞIDI RASTGELE KESME BECERİSİ ÖLÇÜ ARACI VE PERFORMANS KAYIT TABLOSU

Kavram ile İlgili Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı: Kavram ile ilgili performans düzeyi belirlenirken analizlerden yararlanılarak hazırlanan her bildirim için yer alan sorular, çocuğa sorularak doğru ve yanlış tepkiler, ilgili basamağın karşısına, kayıt sütununda "+" veya "-" sembolleriyle kaydedilir.

MAVİ KAVRAMI ÖLÇÜT BAĞIMLI ÖLÇÜ ARACI VE PERFORMANS KAYIT TABLOSU

Beceri ve Kavram Dışındaki Diğer Konularla İlgili Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı: Konularla ilgili performans düzeyi belirlenirken analizlerden yararlanılarak hazırlanan her bildirim için yer alan sorular, çocuğa sorularak doğru ve yanlış tepkiler, ilgili basamağın karşısına, kayıt sütununda "+" veya "-" sembolleri ile kaydedilir.

"İLETİŞİM ARAÇLARI" ÖLÇÜT BAĞIMLI ÖLÇÜ ARACI VE PERFORMANS KAYIT TABLOSU

b. Gözlem formu hazırlama

Gözlem formu, uygulama ya da duyuşsal alandaki davranışların hangi düzeyde gerçekleşip gerçekleşmediğini ölçmek amacıyla kullanılır. Çocuğun söz konusu davranışı ne ölçüde gerçekleştirdiği gözleniyorsa, ilgili davranışın karşısına bir işaret konarak değerlendirilir. Gözlenecek davranışın türüne göre, farklı formlar geliştirilerek kullanılabilir.

Programda yer alan "Başkalarıyla iyi ilişkiler kurmaya özen gösterir." amacına yönelik örnek;

ÖĞRENCİ GÖZLEM FORMU

3. Öğretim Plânları

Belirlenen amaçlara ulaşılmasında iyi bir plânlamanın önemi büyüktür. Hazırlanacak plânlar, katı ve şekilci olmaktan çok, fazla ayrıntıya girmeyen nitelikte olmalı, uygulayıcının çalışmalarını desteklemeli, ona serbestlik ve güven vermelidir. Uygulayıcının eğitim öğretim etkinliklerinde hazırlayacağı çeşitli plânlar vardır. Bunlar; yıllık plân, ünite plânı ve günlük plândır.

Yıllık Plân

Yıllık plân, bir eğitim öğretim yılı sonunda gerçekleşmesi beklenen amaçlardan oluşmaktadır. Yıllık plân hazırlanırken formal ve informal bir değerlendirme süreci içerisinde bütün çocuklar değerlendirilmeli ve bu değerlendirme sonucunda her bir çocuk için uygun yıllık amaçlar belirlenmelidir. Bu değerlendirmeler yapılırken velilerinin görüşleri, çocuğun gereksinimleri, çocuğun gelişimsel özellikleri ile okul ve çevre koşulları dikkate alınmalıdır.

Ünite Plânı

Ünite plânı, her çocuk için oluşturulan yıllık amaçların ayrıntılı olarak ele alınmasıdır. Ünite plânında; çocuğa nelerin niçin öğretileceği, ne gibi etkinliklere yer verileceği, hangi kaynaklardan yararlanılacağı, izlenecek yöntem, teknikler ve değerlendirme şekilleri yer almalıdır.

Program sekiz yıllık bir bütünlük içerisinde ele alınmış olduğundan öğretmen, ünitelerin seçimi ve süresi konusunda çocuk performansını dikkate alarak bir plânlama yapmalıdır.

Ünite plânlanmasıyla bireysel farklılıkların dikkate alınması sağlanır. Bu plânlamayla çocukların bireysel çalışmalarına fırsat verilir ve öğretmenin etkili olarak rehberlikte bulunmasına olanak sağlanır. Öğretmenin rehberliğiyle her çocuğun, ilgi ve gereksinimleri karşılanırken özel yetenekleri geliştirilir ve çocuğun her gelişimi için fırsat hazırlanır. Ayrıca ünite çalışmalarıyla çocukların günlük yaşamda karşılaşılan olayları ve bu olayların nedenlerini anlamaları için gerekli bilgi ve becerileri kazanmalarına yönelik uygun ortam yaratılır.

Günlük Plân

Günlük plân, ünite plânında yer alan amaçların kazandırılmasına yönelik davranışların ele alındığı ve bir dersin nasıl işleneceğine ilişkin bütün açıklamaların bulunduğu ayrıntılı bir plândır. Günlük plânda; dersin nerede ve nasıl işleneceği, ders işlenirken yapılacak etkinliklerin neler olacağı, bu etkinlikler yapılırken hangi materyallerin kullanılacağı, dersin hangi yöntem ve tekniklerden yararlanılarak işleneceği, işlenen konunun daha önceki konularla bağlantısının nasıl kurulacağı, konunun ne kadar sürede bitirileceği, ders sonunda yapılacak değerlendirmeye ne kadar süre ayrılacağı, bu değerlendirmenin hangi ölçme araçları kullanılarak yapılacağı gibi ayrıntılar yer almalıdır.

ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

Özel eğitimde; genel eğitimde de kullanılan anlatım, soru cevap, problem çözme, rol oynama vb. yöntemlerin yanında, aşağıda açıklamaları verilen yöntemler de kullanılmaktadır:

1. Açık Anlatım Yöntemi

Açık anlatım yöntemi "tümdengelim ya da doğrudan öğretim" olarak da adlandırılmaktadır. Bu öğretim yöntemi hem düzenli bir programı hem de araçların kullanımında sistematik olmayı gerektirmektedir.

Açık anlatım yönteminde ayırt edici öğrenme sürecinden yararlanılmaktadır. Bunun için öğretmen, öğreteceği kavramın ilişkili ve ilişkisiz niteliklerini belirler. Daha sonra kavramın olumlu ve olumsuz örneklerini oluşturur. Kavramın ilişkili nitelikleri kavramı tanımlar ve onun benzer örneklerini oluşturur. İlişkisiz nitelikler ise kavramı tanımlamayan, ancak kavramın yapısında var olan niteliklerdir. İlişkisiz nitelikler, kavramın örneklerinin farklı olmasını sağlar. Örneğin, "kırmızı" kavramı için tek ilişkili nitelik onun rengidir. Kırmızıyı temsil eden nesnenin şekli, malzemesi gibi nitelikler ilişkisiz niteliklerdir.

Kavramın olumlu örnekleri, kavramı tanımlayan nitelikleri gösterir. Kavramın olumsuz örnekleri ise kavramı tanımlamayan nitelikleri gösterir. Örneğin, "kırmızı" kavramının olumlu örnekleri "kırmızı plâstik boncuk", "kırmızı tahta silindir", "kırmızı el işi kâğıdı" dır. Kırmızı kavramının olumsuz örnekleri ise, "sarı plâstik boncuk", "yeşil tahta silindir", "mavi el işi kâğıdı"dır.

Kavramın olumlu ve olumsuz örnekleri hazırlanırken örnek sayısının çok olmasına ve ilişkisiz niteliklerin değişmesine dikkat edilmelidir. Daha sonra, çocuğa olumlu ve olumsuz örnekler sunulmalı, çocukların doğru tepkileri pekiştirilmeli, yanlış tepkiler görmezlikten gelinip tekrar sunu yapılmalıdır. Böylece ayırt edici pekiştirmelere yer verilerek öğrenme gerçekleştirilmelidir.

2. Basamaklandırılmış Yöntem

Bu yöntemin öğretim süreci "yap", "göster", "söyle" ve "yaz" basamaklarına ilişkin etkinlikleri içermektedir. Yap, göster, söyle ve yaz basamaklarında öğretmenin gerçekleştirdiği hareketin her biri çocuk tarafından bir karşı hareketi gerektirir. Çocuklar, öğretmeni beceri yaparken görürler, beceriyi açıklamasını dinlerler. Daha sonra çocuklar beceriyi kendileri yaparlar, gösterirler, ne yaptıklarını söylerler ve yazarlar. Basamaklandırılmış yöntemle öğretim yapılırken çocuktan; yaparak, göstererek, sözlü ve yazılı dil kullanarak bir tepkide bulunması beklenmektedir. Çocuk doğru tepki verdiğiğinde davranışı pekiştirilmekte, yanlış tepki verdiğiğinde ise öğretime geri dönülmektedir.

Yap Basamağı: "Yap" basamağında öğretmen, gerçek nesnelere kullanır ve çocuk da yanıtlarını gerçek nesnelere kullanarak verir. "Yap" basamağı, çocukların birbirleriyle ve öğretmenle aralarında yakınlık kurmalarına yardımcı olur. Çocuğun gruba katılımını sağlamak için kullanılan etkili bir öğretim yoludur. Bu basamak "yap yap", "yap göster", "yap söyle", "yap yaz" alt basamaklarından oluşmaktadır.

Göster Basamağı: "Göster" basamağında öğretmen, çocuğa görsel bir uyarı verir ve çocuktan doğru tepki vermesi beklenir. Öğretmen, uyarıcıları çocuğun görebileceği şekilde sunar. Bu basamak "göster yap", "göster göster", "göster söyle", "göster yaz" alt basamaklarından oluşmaktadır.

Söyle Basamağı: "Söyle" basamağında öğretmen, çocuğa sembolik uyarıyı sözlü olarak verir ve çocuktan da doğru tepki vermesini bekler. Bu basamak "söyle yap", "söyle göster", "söyle söyle", "söyle yaz" alt basamaklarından oluşmaktadır.

Yaz Basamağı: "Yaz" basamağında öğretmen, çocuğa sembolik uyarıyı yazılı olarak verir ve çocuktan da doğru tepki vermesi beklenir. Bu basamak "yaz yap", "yaz göster", "yaz söyle", "yaz yaz" alt basamaklarından oluşmaktadır.

3. Beceri Öğretim Yöntemleri

İleri zincirleme yöntemi, tüm beceri yöntemi ve tersine zincirleme yöntemlerinin tümüne birden "beceri öğretim yöntemleri" denilmektedir. Bunlar:

İleri Zincirleme Yöntemi

İleri zincirleme yöntemine göre öğretim yapabilmek için performans alımı öncesi hazırlanan beceri analizinin ilk yapılandan son yapılanına doğru düzenlenmesi gerekir. Öğretim yapılırken ilk işlem basamağı (birinci temel beceri) üzerinde durulup diğer işlem basamakları (diğer temel becerilerin) öğretimi yapılmaz. Çocuk, ilk işlem basamağını bağımsız olarak gerçekleştirdikten sonra ikinci işlem basamağına geçilir.

Tüm Beceri Yöntemi

Bu yöntemin kullanılabilmesi için de performans alımı öncesi hazırlanan beceri analizinin, ileri zincirlemeye göre yapılması gerekir. Bu yöntemin uygulanması sırasında becerinin bütün işlem basamakları için öğretim yapılır. Her öğretim oturumunda beceri basamaklarındaki ipuçları yavaş yavaş çekilerek becerinin tümü gerçekleştirilmeye çalışılır.

Tersine Zincirleme Yöntemi

Bu öğretim yönteminin kullanılabilmesi için performans alımı öncesinde hazırlanan beceri analizinin tersine zincirleme yöntemine göre yapılması gerekir. Yani beceri analizi son yapılandan ilk yapılanına doğru düzenlenerek oluşturulmalıdır. Öğretim yapılırken son işlem basamağı üzerinde durulur; diğer işlem basamaklarının öğretimi yapılmaz. Çocuk, son işlem basamağında bağımsızlığa ulaştıca sondan bir önceki işlem basamağının öğretimine geçilir. Her oturumda çocuğun bağımsız gerçekleştirdiği basamakları da yaparak beceriyi tamamlaması istenir.

Tersine zincirleme yöntemi her beceri için uygun olmayabilir. Özellikle giyinme becerilerinde ve bazı meslekî becerilerde tersine zincirleme yönteminin diğer yöntemlere göre daha etkili olduğu bilinmektedir. Bunun nedeni; çocuğun başlangıçta gerçekleştirmesini beklediğimiz becerinin oldukça az sayıda işlem basamağını içermesi, kolaylıkla başarıya ulaşmasının mümkün olması ve diğer basamakların öğretimi yapılırken bağımsızlığa ulaştığı işlem basamaklarını da tekrarlamasıdır.

ÖĞRETİMDE KULLANILAN İŞLEM SÜREÇLERİ

Burada, öğretimde kullanılan işlem süreçlerinden "ipuçları" ve "şekil verme" ye ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

A. İpuçları

İpucu, çocuğa belli bir uyarının varlığında doğru tepkide bulunmasını sağlamak amacıyla nasıl davranacağı ve ne yapacağına ilişkin hatırlatmada bulunmadır. İpuçları; sözel ipucu, işaret ipucu, model olma ve fiziksel yardımı içerir.

1. Sözel İpucu: Çocuğun yapmasını istediğimiz şeyi, sözcüklerle ifade etmektir. Sözel ipucu, bireyler kendilerine söyleneni anladıkları takdirde hareketleri yapmalarına yardım eden kullanışlı bir yoldur. Ayrıca sözel ipucu, çocuğa bir beceriyi gerçekleştirmesi için en az yardım etme yoludur. Öğretimde sadece sözel ipucunun kullanılması düşünülüyorsa kullanılacak sözel ipuçlarının çocuk için anlamı olup olmadığının araştırılması gerekmektedir. Çocuk için bir anlamı olmayan sözel ipuçları verip çocuğun beceriyi gerçekleştirmesini beklemek, çocuğu başarısız kılma anlamına gelmektedir. Bu nedenle pek çok durumda sözel ipucu, fiziksel yardım ve model olma ipuçlarıyla birlikte kullanılarak sözel ipuçlarının çocuk için anlamlı hâle getirilmesi amaçlanmaktadır. Öğretimde kullanılan sözel ipuçlarının çocuklar başarılı oldukça geri çekilmesi gerekmektedir.

2. İşaret İpucu: Fiziksel temas olmadan çocuğun dikkatini bir şeye çekmek için yapılan hareketlerdir. Bu hareketler; kol, el, baş gibi hareketlerden; parmak, göz gibi hareketlere doğru bir yol izler. İşaret ipucuyla birlikte sözel ipucu verilerek çocuktan ne yapması beklendiği ifade edilir. Öğretimde kullanılan işaret ipuçlarının, çocuk başarılı oldukça geri çekilmesi gerekmektedir.

3. Model Olma: Bir kişinin yaptığı hareketi gözleyerek ve taklit ederek yapma ve öğrenmedir. Beceri öğretiminde model olma ipucunun kullanılabilmesi için çocuğun taklit etme becerisine sahip olması gerekmektedir. Ancak, taklit etme becerisi de öğretilen bir beceridir. Bu nedenle taklit etme, model olmadan önce öğrenilmelidir. Model olmadığında öğretmen, çocuğun o davranışı hangi eliyle, ayağıyla yapmasını bekliyorsa kendisi de o elini ve ayağını kullanarak beceriyi gerçekleştirmelidir. Bunu yaparken öğretmenin, çocuğun kullandığı eli tarafında ve hafifçe ona dönerek durması daha uygun olmaktadır. Öğretmen, çocuğun karşısına geçerek model olduğunda, çocuk öğretmenin beceri basamağını yaptığı eli ya da koluyla beceri basamağını yapmaya çalışmakta ve bu durum karışıklık yaratabilmektedir.

Model olma ipucu da diğer ipuçlarında olduğu gibi geri çekilmelidir. Model olma, sözel ipuçlarıyla birlikte kullanılır ve öğretim süreci içinde model olmanın ipuçları sistematik olarak geri çekilerek çocuğun sadece sözel ipuçlarıyla hareketi yapması sağlanır. Model olma ipucu, hareketin tamamının yapılıp açıklanması ve yönerge verilmesinden, hareketi başlatacakmış gibi bir davranış yapılıp açıklanması ve yönerge verilmesine doğru küçük basamaklar hâlinde geri çekilmelidir. Model olma ipucunun kaç basamakta geri çekileceği, tamamıyla çocuğa bağlıdır. Öğretmen, çocuğun her beceri basamağında ne kadar modele gereksinimi olduğunu saptamalıdır. Eğer model öğretmen dışında başka birisi olacaksa bu kişinin, öğretimi yapılan çocuk tarafından kabul gören bir kişi olmasına dikkat edilmelidir.

4. Fiziksel Yardım: Bir kişiye; el, kol, ayak vb.leriyle yapılan vücut hareketlerini içeren etkinlikleri öğretmek için uygulanan yardımdır. Fiziksel yardım, öğretmenin çocukla birlikte bir beceri basamağının tamamını yapması ve ne yapıldığını söylemesinden; beceri basamağını hiç yapmayıp ne yapılacağını söylenmesine kadar değişen bir süreç içinde uygulanır. Fiziksel yardım uygulanırken sözel ipucu da birlikte verilir. Çocuğun beceri basamağını

gerçekleştirmesini sağlamak amacıyla uygulanan fiziksel yardım geri çekilerek çocuk beceri basamağını sözel ipuçlarıyla yapar hâle getirilir.

Fiziksel yardım uygulanırken, özellikle el ya da kol hareketlerine ipucu verilirken, ipucu veren kişinin nerede durduğu önemlidir. Öğretmenin, çocuğun arkasına geçerek ve beceri basamağını çocukla birlikte yaparak fiziksel yardım uygulaması, karışıklığı önlemektedir. Fiziksel yardımın amacı, çocuğa beceri basamağını nasıl yapacağını hissettirmek, zamanla beceri basamağını sözel ipucuyla yapmasını sağlamaktır.

Fiziksel yardım uygulanırken ilk başta öğretmen, eliyle çocuğun elinden ya da kolundan sıkıca tutarak beceri basamağını yaptırır. Daha sonra öğretmen, çocuğun beceri basamağına katıldığını hissedince elindeki baskıyı hafifletir. Çocuk, beceri basamağını yapar hâle geldikçe öğretmenin eli; çocuğun bileğine, ön koluna, dirseğine ve omzuna doğru ilerler. Son olarak çocuk, güçlük hissettiğinde yardım etmek üzere elini, çocuğun elinin yakınında bulundurur.

Sözel, model olma ve fiziksel yardım ipuçları ile bunların her birinin kendi içindeki basamaklarıyla ilgili ipuçları geri çekilirken çocuğun özellikleri dikkate alınmalı ve ipuçları sistematik bir şekilde çekilmelidir. Çocuk çalışılan basamakta başarısız olursa öğretmenin ipuçlarını hızlı çektiği düşünülebilir. Bu durumda öğretmen, önceki basamakta kullanılan ipucuna geri dönerek çalışmaya devam etmelidir.

B. Şekil Verme

Şekil verme, çocuğa yeni bir davranışın kazandırılması, var olan davranışlarının artırılması ya da gerçekleştirilmesinde kullanılan temel süreçlerden biridir. Şekil verme, bir davranışın öğelerinin birkaçının pekiştirilmesini ve diğer öğelerinin pekiştirilmemesini ya da sönmesini içerir. Başlangıçta, gösterilen davranışlardan hedef davranışa yakın olan başarılı davranışlar pekiştirilirken sonra bu davranışların pekiştirilmesine son verilerek davranış çeşitlendirilir ve aralarından hedef davranışa yakın olan davranışlar seçilip tekrar pekiştirilerek hedef davranışın oluşumu sağlanır.

Şekil verme sürecinde sadece hedef davranış değil, hedef davranışa ulaşmayı sağlayan her tepki pekiştirilir. Böylece, çocuklardan, davranışın son şeklini beklemek yerine, çocuğun gösterdiği küçük ilerlemeler pekiştirilerek davranışa şekil verilir.

EĞİTİM ORTAMLARININ DÜZENLENMESİ

Eğitim ortamı, çocuğun etkileşimde bulunduğu ve öğretme öğrenme etkinliklerinin meydana geldiği çevredir. Psikolojik, sosyal ve fiziksel boyutları olan bu çevrenin, eğitim etkinliklerine uygun olarak düzenlenmesi gerekir. Eğitim ortamlarına ilişkin uygulamaların yeterli düzeyde bilinmesi ve amaca uygun olarak düzenlenmesi, eğitim için en temel koşullardandır.

Özel eğitim gerektiren bireylere hizmet veren eğitim kurumlarında; rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servisi, kaynak oda, gözlem odası, bireysel çalışma odası, dinlenme odası, oyun odası, aile eğitim odası, müzik odası, revir, uygulama evi, resim atölyesi, çok amaçlı salon, kitaplık, bahçe, kış bahçesi, beden eğitimi salonu, gösteri salonu, rehabilite havuzu ve konuşma, dil laboratuvarları gibi bölümlere gereksinimler dahilinde yer verilmelidir.

Eğitim ortamlarının düzenlenmesinde en önemli etkenlerden biri fiziksel ortamın düzenlenmesidir. Bu açıdan eğitim kurumlarında koridor, lâvabo, yemekhane, sınıf ve bahçe gibi ortak kullanım alanları tekerlekli sandalye ile dolaşmayı sağlayacak şekilde düzenlenmeli; gerek görülen yerlerde rampa ve tutamak gibi ek önlemler alınmalıdır. Ayrıca sınıf zemini yumuşak ve kolay temizlenebilir bir malzeme ile kaplanmalıdır. Sınıfların yeterince hava, ısı ve ışık alması sağlanmalıdır.

Eğitim ortamlarının dzenlenmesinde belirleyici, özel eğitim oğretmenidir. Dzenlemenin, sınıftaki çocukların her bir oğretim amacını gerçekleştirmelerini sağlayacak şekilde yapılmasında özel eğitim oğretmeninin gorusu ve önerileri dikkate alınmalıdır.

Eğitim oğretim amaçlarının uygulanmasına yönelik olarak; sınıf ortamında bulunan yazı tahtası, panolar hareketli ve taşınabilir olmalıdır. Dolaplar kapalı olmalı, böylece eğitim sırasında çocukların dikkatini dağıtacak çeşitli unsurların kontrol altında tutulması sağlanmalıdır.

Sınıf ortamı grup ve bire bir çalışmaya olanak verecek şekilde dzenlenmelidir. Bunun için masa ve sıralar sabit olmamalıdır. Sınıfta masa başı ve yer etkinliklerine hizmet edecek eşyalar bulunmalıdır. Konuların işlenişine uygun olan işitsel ve gorsel ortamların dzenlenmesi, u boyutlu modeller, film, televizyon, bilgisayar paket programları CD vb. araç gereçlerden yararlanılmalıdır. Konuların işlenişinde yeri geldikçe gezi ve gözlemlere yer verilmelidir.

AİLE EĞİTİMİ

Eđitim, yalnızca okulda yürütölen bir süreç değildir. Çocuk, doğduğu andan itibaren evde bir eğitim ortamı içindedir. Çocuđun gelişim dönemi içinde ilk deneyimlerini edindiğu ve etkileşimde bulunduğu ortam "aile"dir. Çocukların okul çağına kadar zamanlarının büyük çoğunluğunu aileleri ile birlikte geçirdikleri dūřünüldüđünde, anne babaların çocukları üzerindeki rolünün eğitim etkinliklerini önemli ölçüde etkileyeceğu görölmektedir.

Ailelerin; çocuğu yetiştirmenin yanı sıra onların yeterlik ve yetersizlikleri ile eğitim gereksinimlerini iyi bilen kişiler olabildikleri, eğitim almaları durumunda çocuklarının eğitimine daha etkin ve bilinçli bir biçimde katılabildikleri bilinmektedir.

Çocuğun farklı alanlardaki gelişimini hızlandıracak ortamların dzenlenmesinde ailenin rolü önemlidir. Çocukların başarıları yalnızca okulda aldıkları eğitime bağlı olmayıp evde aldıkları destek eğitime ve ailelerin eğitime katılımına bağlıdır.

Aile eğitimi, bir destek eğitim dzenlemesi olarak yetersizliğu olan tüm çocuklar için önemlidir. Ailenin eğitilmesi; okula devam eden çocukların eğitimlerinin pekiştirilmesinin yanı sıra, kurumdan yararlanmak için sırada bekleyen çocukların okula hazırlık becerilerinin kazandırılmasına da katkıda bulunmaktadır.

Aile eğitimi, çocukların okuldan ya da çevreden öğrendiklerinin kalıcı olmasını sağlamaktadır. Zihinsel olarak öğrenme yetersizliği olan çocukların öğrenmelerinin kalıcı olması için sık tekrar yapılması ve farklı ortamlardan yararlanılarak eğitim verilmesi gerektiği göz önüne alındığında, ailelerin eğitilmesinin sağlayacağı yararlar açıkça görülebilir.

Çocuklarına nasıl davranacağını bilmeyen bir anne baba, farkında olmadan, ortadan kalkmasını istediği bir davranışın oluşum sıklığının artmasına ve yerleşmesine neden olabilir. Böyle durumlarda, öğretmenin sınıfta uyguladığı davranış değiştirme programının evde de uygulanarak istenmeyen davranışın ortadan kalkması için aile ile iş birliğine gidilmesi gerekir.

Ailelerin eğitilmesi, yetersizliği olan çocuklarının eğitimine yönelik olarak öğrenmiş oldukları her türlü bilgi ve beceriyi, çocuklarının yeni problemlerini de çözmeye kullanmalarını sağlayacaktır.

Aile Eğitiminin Amaçları

Özel eğitim gerektiren çocukların eğitiminde önemli yeri olduğu bilinen aile eğitiminin amaçları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- a) Ailenin, özürlü çocuğun kabulünü sağlamak,
- b) Ailenin, haklarını ve sorumluluklarını anlamasını sağlamak,
- c) Aile ile iş birliği yapmak,
- ç) Ailenin belli programları uygulamasını sağlamak,
- d) Aileyi diğer kaynaklar hakkında bilgilendirmek.

Her türlü aile eğitimi programının plânlanmasında; ailenin ve çocuğun gereksinimlerinin belirlenmesi öncelikle ele alınmalıdır.

Aile eğitim programları, ailelerle birlikte belirlenecek zaman dilimlerinde ve her yıl geliştirilerek yeniden uygulanmalıdır.

Aile eğitim çalışmaları, gereksinimler dikkate alınarak bireysel ya da grup çalışması olarak plânlanmalıdır.

Aile eğitim programları, bireyin anne babası, kardeşleri ve çocuğun bakımı ve eğitiminden sorumlu diğer bireylerin, koşullara göre birlikte ya da farklı eğitim programları içinde eğitilmeleri ve bilgilendirilmeleri sağlanarak sürdürülür.

Aile eğitim çalışmalarının; başlangıçta psikolojik danışma ağırlıklı olduğu, daha sonra, çocukların gereksinim duyduğu beceri ve davranışları öğretirken kullanacağı yöntemler konusunda bilgilendirmek şeklinde plânlandığı görülmektedir.

Bu programlar; özel eğitim öğretmeni (sınıf öğretmeni) ve rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servisi ile çocuğun eğitiminde yer alan diğer personelin iş birliği ile yürütülmelidir.

Aile eğitim programları, konferanslar, çalışma toplantıları, ev ödevleri, evdeki uygulamaların gruba aktarılması biçimlerinde yürütülebilir. Bu programlar; uzman ve danışmanlar tarafından yürütülebildiği gibi, özel olarak yetiştirilmiş rehber aileler tarafından da yürütülebilmektedir.

Ev ve okula dayalı programların; yalnızca ev ya da okulda uygulanan programlara göre, ailelerin okuldaki etkinlikleri izlemesi, öğretmen eğitiminden geçmeleri ve çocukları ile doğrudan uygulamaya katılmaları biçiminde sürdürülmesi; ailelerin evde izlenmesi, onlara dönüt verilmesi ve danışmanlık yapılması gibi nedenlerle daha etkili ve verimli olduğu vurgulanmaktadır.

HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ

AÇIKLAMALAR

1. Derslerin ve etkinliklerin gerçekleştirilmesi için belirli bir zaman dilimi belirtilmekle birlikte; öğrencilerin bireysel ve gelişim özellikleri ve eğitim ihtiyaçları dikkate alınarak ders süreleri azaltılıp çoğaltılabilir ve beceriler iç içe örüntülenebilir (Örneğin; resim, müzik ya da beden eğitimi dersi beklenmeksizin, matematik dersinde konu ile bağlantılı olarak resim yapıp şarkı söylemek veya eğitsel oyun oynamak gibi).

2. Seçmeli derslerde, öğrencilerin iş eğitimi programlarına hazırlanmasını sağlamak amacıyla atölyelerde yapılacak derslere yer verilir. Bu dersler okul yönetimince; öğretim yılı başında,

öğrencilerin bireysel ve gelişim özellikleri ile öğrenme ihtiyaçları göz önüne alınarak "Özel Eğitim Okulları Seçmeli Dersler Listesi"nden belirlenir.

3. "Beslenme Bilgisi Dersi" saatinde yemek yemeyle ilgili becerilere yer verilir.

4. "Toplumsal Uyum Becerileri" dersinde ilk yıllarda ağırlıklı olarak öz bakım becerilerini kazandırmaya yönelik çalışmalara yer verilir.